

ساماندهے جیہہ فرهنگے انقلاب اسلامی

ارتباطات بین الملل اسلامی

تالیف

دکتر مہدی ناظمی اردکانی
(عضو هیات علمی دانشگاه امام حسین^(ع))

علی حمزہ پور

محمد ربیعی

حمید شریفی زارچی

انتشارات آثار فکر

تہران - ۱۳۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تهران : میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید وحید
نظری پلاک ۹۹- طبقه دوم تلفن: ۶-۶۶۹۶۷۳۵۵

ساماندهی جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی / ارتباطات بین الملل اسلامی

تالیف: دکتر مهدی ناظمی اردکانی - علی حمزه پور

محمد ربیعی - حمید شریفی زارچی

ناشر: انتشارات آثار فکر

چاپ: اول ۱۳۹۵

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۷-۵۶-۷۴۹۲-۶۰۰-۹۷۸

قیمت ۱۷۵۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

شایک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۹۲-۵۶-۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۱۰۳۵۹
عنوان و نام پدیدآور	: ساماندهی جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی: ارتباطات بین‌الملل اسلامی / تألیف مهدی ناظمی اردکانی ... [و دیگران].
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات آثار فکر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ ص.
یادداشت	: تألیف مهدی ناظمی اردکانی، علی حمزه پور، محمد ربیعی، حمید شریفی زارچی.
موضوع	: Cultural diplomacy-- Iran ایران
موضوع	: سازمان‌های فرهنگی -- ایران -- هدف‌ها و نقش‌ها
موضوع	: objectives Cultural societies -- Iran -- Aims and
موضوع	: روابط بین‌المللی و فرهنگ -- ایران Iran -- Intenational relations and culture
موضوع	: ایران -- روابط فرهنگی *Cultural relations Iran --
رده بندی دیویی	: ۵۵/۳۲۷
رده بندی کنگره	: DSR/۶۵ / ف ۱۳۹۵۶ س ۲
شناسه افزوده	: ناظمی اردکانی، مهدی، ۱۳۳۲ -
وضعیت فهرست نویسی	: فیا

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
فصل اول: تعامل، تبادل و دیپلماسی فرهنگی.....	۱۵
مقدمه.....	۱۵
گفتار نخست: فرهنگ و قدرت نرم.....	۱۵
۱- فرهنگ.....	۱۶
خصوصیات عام فرهنگ.....	۱۹
کارکردهای فرهنگ.....	۲۰
۲- قدرت نرم.....	۲۱
منابع قدرت نرم.....	۲۲
شاخص های جنگ نرم.....	۲۳
گفتار دوم: ارتباطات فرهنگی و دیپلماسی فرهنگی.....	۲۷
۱- ارتباطات.....	۲۷
۲- ارتباطات اسلامی.....	۲۹
۳- ارتباطات فرهنگی.....	۳۲
۴- تهاجم فرهنگی.....	۳۳
۵- دیپلماسی.....	۳۵
۶- دیپلماسی عمومی.....	۳۶
۷- دیپلماسی فرهنگی.....	۳۷
۸- اصول دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.....	۳۹
۹- سازوکارهای نهادی دیپلماسی فرهنگی.....	۴۰
گفتار سوم: گسترش روابط فرهنگی در بیانات امام خمینی (ره).....	۴۲
۱- اهمیت فرهنگ.....	۴۲

۴۵.....	۲- تهاجم فرهنگی.....
۴۷.....	۳- اهمیت فعالیت فرهنگی.....
۴۸.....	۴- اهمیت ارتباطات با جوامع و کشورهای دیگر.....
۵۱.....	گفتار چهارم: تبادل فرهنگی در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی).....
۵۱.....	۱- اهمیت فرهنگ و مسائل فرهنگی.....
۵۲.....	۲- اهمیت دیپلماسی و ارتباطات فرهنگی.....
۵۶.....	۳- لزوم فعالیت فرهنگی.....
۵۷.....	۴- توجه به مسئله تهاجم فرهنگی.....
۵۹.....	۵- مبارزه و کارزار فرهنگی.....
۶۰.....	۶- تبادل فرهنگی.....
۶۱.....	۷- لزوم ساماندهی و برنامه‌ریزی در فعالیتهای فرهنگی.....

فصل دوم: بررسی وضعیت موجود حوزه ارتباطات بین الملل اسلامی..... ۶۳

۶۳.....	مقدمه.....
۶۳.....	گفتار نخست: معرفی و تجزیه و تحلیل فعالیت‌های دستگاه‌ها.....
۶۳.....	الف- معرفی اجمالی دستگاه‌ها.....
۶۵.....	۱- آستان قدس رضوی.....
۶۵.....	۲- اتحادیه رادیو تلویزیون‌های کشورهای اسلامی.....
۶۶.....	۳- بنیاد ایرانشناسی.....
۶۶.....	۴- پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.....
۶۷.....	۵- جامعه المصطفی (ص) العالمیه.....
۶۷.....	۶- جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران.....
۶۷.....	۷- حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی.....
۶۸.....	۸- دانشگاه آزاد اسلامی.....
۶۸.....	۹- دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره).....
۶۹.....	۱۰- دانشگاه پیام نور.....
۶۹.....	۱۱- دبیرخانه سازمان کنفرانس اسلامی در ایران.....
۷۰.....	۱۲- دبیرخانه موسسه فرهنگی اکو در ایران.....
۷۱.....	۱۳- دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.....
۷۱.....	۱۴- دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.....
۷۲.....	۱۵- سازمان اسناد و کتابخانه ملی.....

- ۱۶- سازمان اوقاف و امور خیریه..... ۷۲
- ۱۷- سازمان تبلیغات اسلامی..... ۷۳
- ۱۸- سازمان حج و زیارت ۷۳
- ۱۹- سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران..... ۷۳
- ۲۰- سازمان صداوسیما ۷۳
- ۲۱- سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ۷۴
- ۲۲- سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران ۷۵
- ۲۳- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ۷۶
- ۲۴- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۷۶
- ۲۵- شورای عالی انقلاب فرهنگی..... ۷۷
- ۲۶- شورای عالی ایرانیان خارج از کشور ۷۸
- ۲۷- شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده..... ۷۸
- ۲۸- شورای فرهنگی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)..... ۷۹
- ۲۹- شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی..... ۷۹
- ۳۰- شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی ۸۰
- ۳۱- فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی..... ۸۰
- ۳۲- فرهنگستان علوم ۸۱
- ۳۳- فرهنگستان هنر ۸۱
- ۳۴- کمیته امداد امام خمینی (ره)..... ۸۲
- ۳۵- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان..... ۸۲
- ۳۶- کمیسیون ملی آیسسکو در ایران ۸۳
- ۳۷- کمیسیون ملی یونسکو در ایران..... ۸۴
- ۳۸- مجلس شورای اسلامی ۸۵
- ۳۹- مجمع تشخیص مصلحت نظام ۸۵
- ۴۰- مجمع جهانی اهل بیت (ع)..... ۸۵
- ۴۱- مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی ۸۶
- ۴۲- مرکز جهاد دانشگاهی ۸۷
- ۴۳- معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۸۷
- ۴۴- معاونت ارتباطات بین الملل دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)..... ۸۸
- ۴۵- معاونت بین الملل حوزه های علمیه کشور..... ۸۸
- ۴۶- موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ۹۰

۴۷-موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).....	۹۰
۴۸-نماینده‌گی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دانشگاه‌ها.....	۹۲
۴۹-نماینده‌گی ولی فقیه در امور حج و زیارت.....	۹۳
۵۰-وزارت آموزش و پرورش.....	۹۴
۵۱-وزارت امور خارجه.....	۹۴
۵۲-وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.....	۹۴
۵۳-وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.....	۹۵
۵۴-وزارت ورزش و جوانان.....	۹۶
ب- تجزیه و تحلیل اجمالی فعالیت‌های دستگاه‌ها.....	۹۶
گفتار دوم: آسیب شناسی فعالیت های دستگاه‌های حوزه ارتباطات بین المللی	
اسلامی.....	۱۰۹
۱) تعدد مراجع اصلی سیاستگذاری ارتباطات بین الملل اسلامی و آسیب‌های حاصل از آن.....	۱۰۹
۲) موانع و چالش‌های قانونی و تداخل در وظایف دستگاه‌ها.....	۱۱۳
الف- عدم اجرای دقیق مفاد اساسنامه سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.....	۱۱۳
ب- تداخل‌های قانونی.....	۱۱۴
۳) کثرت دستگاه‌ها و آسیب‌های حاصل از آن.....	۱۱۶
۴) چالش‌های عملیاتی.....	۱۱۷
۵) چالش‌های مربوط به عدم هدفمندی صحیح و کارایی دستگاه‌های فرهنگی.....	۱۱۸
۶) آسیب شناسی جغرافیای کنش یا پراکندگی حوزه فعالیت‌های فرهنگی.....	۱۱۹
جمع بندی و نتیجه گیری فصل.....	۱۲۲
فصل سوم: بررسی قوانین و مقررات حوزه ارتباطات بین الملل اسلامی.. ۱۲۳	
مقدمه.....	۱۲۳
گفتار نخست: اهم قوانین و مقررات حوزه ارتباطات بین الملل اسلامی..... ۱۲۳	
۱- اصول سیاست فرهنگی کشور.....	۱۲۴
اهداف.....	۱۲۸
اولویت‌ها و سیاست‌های کلی.....	۱۳۰
۲- سیاست‌های مقابله با تهاجم فرهنگی.....	۱۳۳
مراحل و ابعاد تهاجم فرهنگی.....	۱۳۵
عوامل درونی سلطه پذیری فرهنگی یا پذیرش تهاجم فرهنگی.....	۱۳۶
سیاست‌های مقابله با تهاجم فرهنگی.....	۱۳۸

۳- تخصیص بخشی از ظرفیت دانشجویی دانشگاه‌های کشور اعم از دولتی و نیمه دولتی به پذیرش دانشجویان خارجی	۱۴۴
۴- آیین‌نامه اعزام طلاب برای تحصیل به خارج از کشور	۱۴۴
۵- آیین‌نامه فعالیت‌های برون مرزی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و همکاری با دانشگاه‌های خارجی	۱۴۵
۶- ممنوعیت فعالیت دفاتر نمایندگی‌های دانشگاه‌های خارجی فاقد مجوز	۱۴۷
۷- ساماندهی فعالیت‌های فرهنگی- اجتماعی و فوق برنامه دانشجویان خارجی	۱۴۷
۸- تشکیل مرکز ساماندهی ترجمه و نشر معارف اسلامی و علوم انسانی در خارج از کشور	۱۴۹
۹- مواد مرتبط در قانون برنامه پنجم توسعه	۱۵۱
گفتار دوم: بررسی کفایت قوانین	۱۵۳
۱- تداخل و تعارض قوانین	۱۵۵
۲- ابهام در جایگاه قانونی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	۱۵۷
۳- عدم وجود اساسنامه‌های هماهنگ	۱۵۸
۴- عدم ادغام نهادها و سازمان‌های دارای همپوشانی و تداخل وظایف قانونی	۱۵۹
۵- عدم اجرا و نظارت دقیق بر موافقتنامه‌ها	۱۵۹
نتیجه‌گیری فصل	۱۶۰
فصل چهارم: سوابق و بررسی‌های کارشناسی	۱۶۱
مقدمه	۱۶۱
گفتار نخست: جلسات کارشناسی	۱۶۲
الف- اهم مباحث مطرح شده در جلسات کارشناسی	۱۶۳
۱- عدم هماهنگی و نابسامانی در حوزه‌ی ارتباطات بین الملل اسلامی	۱۶۴
۲- عدم دستیابی به اهداف تاسیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	۱۶۴
۳- مشخص نبودن جایگاه سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	۱۶۵
۴- ضعف ساختاری سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	۱۶۶
۵- وابستگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به دولت و آسیب‌های ناشی از آن	۱۶۷
۶- عدم کفایت قوانین حوزه ارتباطات بین المللی فرهنگی	۱۶۷
ب- راهکارها و پیشنهادهای کارشناسان برای ساماندهی فعالیت‌ها	۱۶۸
۱- لزوم ارتقای جایگاه سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	۱۶۸
۲- الزامات ارتقای وضعیت فعالیت‌های حوزه ی خارج از کشور	۱۶۹
۳- لزوم تاسیس جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی	۱۶۹

۱۷۱ تفکیک دستگاه‌های فرهنگی
۱۷۳ تشکیل شورای روابط فرهنگی بین المللی جمهوری اسلامی ایران
۱۷۶ گفتار دوم: چکیده پژوهش‌هایی با موضوع ارتباطات بین الملل اسلامی
۱۷۶ الف- پژوهش‌ها و گزارش‌ها
۱۸۹ ب- کتاب‌ها
۱۹۶ پ- پایان‌نامه‌ها
۲۰۲ ت- مقالات
۲۰۸ نتیجه‌گیری فصل

فصل پنجم: الزامات ساماندهی روابط و فعالیت‌های فرهنگی بین المللی

۲۱۱ جمهوری اسلامی ایران و شرح آن
۲۱۱ مقدمه
۲۱۲ الزامات ساماندهی روابط و فعالیت‌های فرهنگی بین المللی جمهوری اسلامی ایران و شرح آن
۲۳۲ نتیجه‌گیری فصل
۲۳۳ نتیجه‌گیری پایانی پژوهش
۲۳۷ منابع و مآخذ

پیشگفتار

انقلاب اسلامی ایران ماهیتی جهانی دارد. رویکرد جهانی رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی(ره) موجبات پیروزی انقلاب اسلامی را در ایران فراهم ساخته و نظام جمهوری اسلامی نخستین دستاورد بزرگ پیروزی انقلاب اسلامی ایران است. استمرار جریان بیداری بخش و جنبش آفرین انقلاب اسلامی در سایر جوامع و کشورهای جهان، موجبات استقرار نظامات نوین مبتنی بر فرهنگ و ارزش‌های اسلامی فراهم می‌سازد.

مبنای ارتباطات بین‌المللی اسلامی برای گسترش و توسعه انقلاب اسلامی در اندیشه رهبری این انقلاب، ارائه الگویی الهام بخش برای مبارزه با مستکبران و استقرار نظام جمهوری اسلامی در اقصی نقاط جهان می‌باشد.

امام خمینی(ره) می‌فرماید: «مسئولان، باید بدانند که انقلاب ما محدود به ایران نیست. انقلاب مردم ایران نقطه شروع انقلاب بزرگ جهان اسلام به پرچمداری حضرت حجت ارواحنا فدا است. (۱۳۶۸/۱/۲)

ایشان علیرغم خشم و مقابله همه‌جانبه دشمنان انقلاب اسلامی در اوج هجوم وحشیانه و خونین جبهه استکبار جهانی در جنگ تحمیلی تصریح می‌کنند: "ما به تمام جهان تجربه‌هایمان را صادر می‌کنیم و نتیجه مبارزه و دفاع با ستمگران را بدون کوچک‌ترین چشم‌داشتی به مبارزان راه حق انتقال می‌دهیم و مسلماً محصول صدور این تجربه‌ها، جز شکوفه‌های پیروزی و استقلال و پیاده شدن احکام اسلامی برای ملت‌های در بند نیست. روشنفکران اسلامی همگی با علم و آگاهی باید راه پرفراز و نشیب دگرگون کردن جهان سرمایه‌داری و کمونیسم را بپیمایند و تمام آزادی‌خواهان باید با روشن‌بینی و روشن‌گری، راه سیلی زدن بر گونه ابرقدرت‌ها و قدرت‌ها، خصوصاً آمریکا را برای مردم سیلی خورده کشورهای مظلوم اسلامی و جهان سوم ترسیم کنند. من با اطمینان می‌گویم اسلام ابرقدرت‌ها را به خاک مذلت می‌نشانند. اسلام موانع بزرگ داخل و خارج محدوده خود را یکی پس از دیگری برطرف و سنگرهای کلیدی جهان را فتح خواهد کرد." (۱۳۶۲/۵/۶)

جمهوری اسلامی ایران در عرصه دفاع مقدس در مقابل استکبار جهانی به الگویی نوین از دفاع و جنگ غیرمتمقارن مردم پایه اعتقادی دست یافت و این الگو، الهام‌بخش حزب الله لبنان و مقاومت اسلامی فلسطین شد و پیروزی و عزت اسلامی و خواری و ذلت دشمنان اسلام را در پی داشت.

کارکرد اصلی نظام ارتباطات بین‌المللی اسلامی باید نهادینه سازی الگوهای برگرفته از اسلام در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی باشد تا بسترهای لازم برای گسترش انقلاب اسلامی و استقرار نظام نوین جهانی فراهم گردد. چنین کارکردی از اندیشه امام(ره) منعکس در فراز زیر بدست می‌آید:

«ما می‌خواهیم یک الگویی از اسلام در عالم ولو یک الگوی ناقصی باشد نشان بدهیم که همه عقلای عالم، همه ملت‌های مظلوم بفهمند که اسلام چی آورده و می‌خواهد در دنیا چه بکند.» (۱۳۶۲/۷/۴)

بدین منظور ایشان اعلام می‌دارند: «من به صراحت اعلام می‌کنم که جمهوری اسلامی ایران با تمام وجود برای احیای هویت اسلامی مسلمانان در سراسر جهان سرمایه‌گذاری می‌کند. دلیلی هم ندارد که مسلمانان جهان را به پیروی از اصول تصاحب قدرت در جهان دعوت نکند و جلوی جاه‌طلبی و فزون‌خواهی صاحبان قدرت و پول و فریب را نگیرد.» (۱۳۶۷/۴/۲۹)

ارتباطات بین‌المللی اسلامی باید بر محور الهام بخشی انقلاب اسلامی و قدرت منطق استواری که موجبات پیروزی آن را فراهم ساخته است، مستضعفین جهان و بخصوص مسلمانان را مخاطب قرار داده و مبانی و اصول اسلام ناب محمدی(ص) را در ساخت حیات طیبه با استکبارستیزی و از میان برداشتن نظامات کفر و شرک جهانی و استقرار نظامات اسلامی مبتنی بر تجارب گرانقدر جمهوری اسلامی و رهبری ولی فقیه به گونه‌ای رسا اعلام دارد.

نظام ارتباطات بین‌الملل اسلامی، یکی از نظامات اصلی در شکل‌گیری جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی است. این نظام که شامل مجموعه‌ای از دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی دولتی و عمومی غیردولتی و مردمی می‌باشد باید از انسجام بالایی برخوردار باشد تا بتواند در مقابل جبهه فرهنگی ضدانقلاب اسلامی نه تنها مقابله کارساز کند و هجوم نرم و همه‌جانبه آن را خنثی کند بلکه با پشتوانه فرهنگ و تفکر انقلابی اسلام ناب محمدی(ص) آن جبهه را به هزیمت وادار کند. بدیهی است ارتباطات بین‌الملل اسلامی محدود به فعالیت‌های فرهنگی نمی‌شود بلکه حوزه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. منتهی خط مقدم این ارتباطات باید فعالیت‌های فرهنگی باشد.

ساماندهی نظام ارتباطات فرهنگی بین‌الملل اسلامی، موضوع این نوشتار می‌باشد که با حمایت دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی و همکاری گروه اندیشه و مطالعات فرهنگی دانشکده

فرهنگی و اجتماعی دانشگاه امام حسین (ع) تألیف شده است. برای ساماندهی این نظام، باید نقصان‌ها و آسیب‌های موجود و عدم انسجام لازم در آن به خوبی شناسایی شده و از بعد ساختاری به مهندسی مجدد آن پرداخته شود. تلاش شده است که این مهم مورد کنکاش قرار گرفته و راهکارهای مناسب ارائه شود.

انتظار است راهکارهای ارائه شده مورد توجه و استفاده مدیران و کارشناسان دستگاه‌های فرهنگی حوزه ارتباطات فرهنگی بین‌الملل اسلامی قرار گرفته و با نگاه راهبردی مبتنی بر تجربه گرانقدری که دارند غنای این مجموعه را با نقدونظر خود ارتقاء بخشند.

"ومن الله التوفيق"

دکتر مهدی ناظمی اردکانی

هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)